

PRIMER ESBORRANY
SOBRE LA HISTÒRIA
D'UNA FAMÍLIA
TARGARINA DELS
SEGLES XV-XVII:
ELS PONCES

Per Josep M. Planes

7

Polèmics, escandalosos, àvids de poder, sempre en la primera línia dels afers locals, els Ponces, apotecaris, notaris i burgesos, protagonitzen una part molt notable de la història de Tàrrega. La seva petjada, ni que disminuïda, arriba fins la Guerra dels Segadors. Com que no coneixem gaire a fons la realitat targarina abans del 1650, m'ha semblat convenient fer una ràpida aproximació a aquesta apassionant nissaga. No n'és l'estudi definitiu, sinó tan sols un petit esbós.

Els Ponces actuen a la vila en un període en què les mancances en documentació d'arxiu escapen les possibilitats d'anar fins al fons en l'estudi d'aquesta dinastia de prohoms. Només recorrent a dades fragmentàries de diverses procedències he pogut reconstruir amb una certa aproximació els avatars de la casa, al capdavant barrejada en moltes tensions socials i polítiques del turbulent cinc-cents urgellenc. El lector sabrà perdonar-me alguns dubtes no del tot aclarits sobre persones i fets i el predomini informatiu d'unes èpoques sobre unes altres. Treballs futurs ens podran donar més llum sobre aquests aspectes incomplets.

LA POTÈNCIA DELS PONCES A LA TÀRREGA TRASTÀMARA

De moment, no tenim constància que hi hagués Ponces a Tàrrega abans del segle XV. Ni en Segarra ni en Sarret no en troben a l'època medieval clàssica, ni jo no n'he sabut veure en els llibres de consells de la vila del segle XIV. En canvi, sí que trobem Ponces en plena forrolla a la vila durant el quatre-cents.

Ja a la primera meitat del segle XV localitzem a Tàrrega en Francesc Ponces (el major), especier, del quarter de Sta. Maria. El març del 1449 fa de fermança al nou batlle de la vila, n'Antoni Agramunt. Aquest batlle era de Calaf, però vivia a Tàrrega ¹. Vull cridar l'atenció que més endavant trobarem noves relacions dels Ponces amb Calaf i amb el cognom Agramunt.

En aquell moment en Francesc encara no era al consell de la paeria. No hi ingressa fins l'abril del 1453 i l'escullen oïdor de comptes. S'intueix que l'home ja feia anys que vivia a Tàrrega, però és evident que no va poder entrar al consell fins després de passar el lògic període d'"aclimatació" local.

El buit documental entre el 1454 i el 1463 ens impedeix saber com va anar la carrera pública d'aquest personatge. A partir del 1463 trobem ja a ca la vila dos Ponces: aquest Francesc Ponces major, del quarter de Sta. Maria, i un Francí Ponces menor, especier i/o apotecari, del quarter de Stes. Creus. Els dos són habituals en els consells municipals i els situen en la mà major. El Francesc Ponces major ja em desapareix (potser per mort) després del 1467; en canvi, l'apotecari Francí Ponces (sovint li diuen també Francesc) acapara protagonisme públic durant les darreres dècades del segle ². Quan no surt paer, acostumen a donar-li el càrrec municipal secundari d'oïdor de comptes. De paer n'és diversos cops: 1464-65, 1474-75 (paer 2n), 1477-78 (paer 2n), sembla que també durant els anys 90 (paer 1r). Entre els anys 1470 i 1474 és batlle de la vila; va conservar el càrrec sense cap problema a desgrat que l'any 1470 entrés com a senyora de Tàrrega Na Isabel, princesa de Castella i reina de Sicília (futura reina Catòlica); trobem el nostre home assistint com a testimoni als

diversos actes de presa de possessió de la jurisdicció de la vila per part dels representants de la senyora ³. L'any 1480 en Francí fou nomenat veguer, però a la universitat de moment no el van voler admetre, episodi poc clar que convindria analitzar monogràficament. Tot plegat ens confirma que som davant un dels personatges més poderosos de la Tàrrrega del darrer terç del segle XV. Sense anar més lluny, el 1479 el consell convocà mitja dotzena dels principals personatges jueus i cristians de la vila per demanar-los un préstec urgent; no cal dir que entre ells hi havia en Francí Ponces, especier. L'any 1483 es va cometre un crim a la seva casa, sense que haguem pogut esclarir-ne els detalls; en aquell moment en Francí Ponces consta com a veguer ⁴.

A partir de l'any 1468 un altre Ponces destaca també a la vida política de Tàrrrega: en Joan, apotecari, del quarter de Sta. Maria. ¿Potser és el fill del Francesc major i cosí –o germà– del Francí menor? En Joan entra al consell quan hi desapareix en Francesc, el qui podia ser el seu pare; sembla com una substitució familiar. D'altra banda, en Francí i en Joan col·laboren moltes vegades en qüestions públiques, semblen ajudar-se i complementar-se.

La carrera com a dignitari local d'en Joan és encara més destacada que la d'en Francí: també oïdor de comptes diversos cops; racional a 1514-16; síndic de la vila l'any 1489; pel cap baix, paer a 1471-72 (paer 3r), a 1478-79 (paer 1r), a 1490-91 (paer 3r), a 1502-03 (paer 1r), a 1505-06 (paer 1r), a 1510-11 (paer 2n), a 1513-14 (paer 1r); essent paer, va actuar com a batlle moltes vegades, quan la vila estava sense; i va ser batlle a 1474-77. L'any 1507 en Joan Ponces és un dels prohoms targarins que assisteix a la presa de possessió de la vila per part dels representants de la nova senyora, la reina Germana de Foix (presa de possessió, per cert, a la qual els targarins van protestar reiteradament) ⁵. A partir de la segona meitat de l'any 1517 ja no el trobo més. Hauria pogut morir llavors.

El 6 d'octubre de 1477 es va fer veí de Tàrrrega en Pere Ponces, especier, habitant de Sta. Coloma de Queralt. Va venir amb la seva família i va prometre una residència perpètua a Tàrrrega; si deixava la vila, la pena seria, nogensmenys, de 100 lliures ⁶. En l'elecció municipal del 23 de març de 1478 apareix per primer cop un Pere Ponces, del quarter de Falcó, però no entra al consell, sembla, fins l'any 1482. Era de la mà major. L'esdevenidor d'aquest personatge i de la seva família a Tàrrrega no el tinc gens clar; no sembla deixar gaire petjada.

Els dos apotecaris Francesc Ponces i Joan Ponces van convertir-se en dues de les persones més riques de Tàrrrega en el pas del quatre-cents al cinc-cents. L'any 1502 en Francesc Ponces declarà a les estimes de la vila tres cases –una de molt important a la Plaça del Blat, actual Plaça Major–, dos corrals, una era, sis horts i setze finques; algunes d'aquestes finques eren de reg, perquè confrontaven amb sèquies. En conjunt, un patrimoni sobresortint, estimat pel cap baix –i dic pel cap baix perquè manca la valoració de quatre dels seus vint-i-vuit components– en 1.116 lliures ⁷.

Encara més destacat era el poder econòmic del també apotecari Joan Ponces, que l'any 1501 declarà tenir quatre cases –també una de molt important a la Plaça del Blat–, un forn, dos molins –un de farina i un d'oli–, diversos corrals, dos horts i vint finques; moltes d'aquestes finques eren de reg, ja que tocaven amb sèquies. En conjunt, el patrimoni és estimat en 1.820 lliures. Les propietats urbanes hi eren tan destacades com les rústiques i, sobretot, cal remarcar els edificis, patis i corrals que en Joan tenia a la part baixa de Tàrrrega, als carrers que antigament havien estat el call jueu; gairebé podríem dir que la meitat d'aquell espai urbà era seu, incloent el forn que hom anomenava “el Forn dels Jueus” (nom que ha perdurat fins avui). S'intueix perfectament que en Joan Ponces va fer una part important del seu patrimoni espavilant-se a comprar les antigues propietats dels jueus de Tàrrrega quan aquests foren expulsats; en un cas concret hom esmenta el nom d'un d'aquests jueus venedors: en Jacob Deulofal ⁸.

És aquest Joan Ponces qui perpetua la línia dels Ponces de Tàrrrega, nissaga clau en la vida pública local i comarcal durant el segle XVI. La línia continua amb en Francesc, un notari traficant i de caràcter fort.



Façana de l'anomenat "Forn dels Jueus" de Tàrraga al carrer de Lluís Folguier, situat dins de l'antic call targarí. (Arxiu Mas).

Sé que us preguntareu què va passar amb l'apotecari Francesc, l'altre destacat Ponces del canvi de segle. Ara per ara, ho ignoro, però arrisco la hipòtesi que hagués mort sense descendència directa. Dic això perquè algunes de les seves propietats van passar a personatges diversos i, sobretot, perquè consta que un dels seus albirgs el va donar en testament a una neboda seva que es deia Joana, donzella, filla d'un tal Ramon Folch.

L'ETAPA DEL NOTARI FRANCESC

No he pogut recollir gaires dades sobre aquest personatge, conegut popularment per Francí, però no hi ha dubte que va tenir un pes social molt rellevant. Intueixo que tenia bons contactes amb grups privilegiats –potser degut al seu ofici de notari– i intueixo també que va procurar d'enlairar la família.

Un exemple puntual, per indirecte que sigui, ens pot il·lustrar aquesta apreciació. Així, sabem que el seu fill Joanot es va casar amb una senyora de Barcelona, segurament l'any 1549. Devia ser una dama distingida, car el pare Ponces volia que els paers la sortissin a rebre vestits amb caperons i amb tot honor, quan a mitjan maig arribés a Tàrrega ⁹.

L'any 1507 en Francí Ponces ja tenia diverses propietats a nom seu a Tàrrega, diferents de les de son pare, l'apotecari Joan Ponces. Tanmateix, la declaració dels béns d'en Francí encara la va fer en Joan, com a administrador del seu fill. Aquell 1507 o poc després, el jove Francí tenia a nom seu tres cases no massa bones, el *ius luendi* d'un celler i una botiga, un corral i set finques. El valor global d'aquest ressenyable patrimoni era de 494 lliures i 10 sous. És obvi que una bona part d'aquest patrimoni no la va reunir en Francí, sinó el seu pare Joan, que el degué anar preparant per a ell. Algunes de les propietats consta explícitament que eren d'en Joan i que aquest en va fer donació al seu fill. La majoria de les propietats, al capdavant, foren comprades en dates molt recents: el 1501, el 1502, el 1506 eren encara dels antics possessors. Aquests antics possessors eren diversos: el mercader targarí Pere Castelló, el notari targarí Gaspar Febrer, un tal Bernat Marseyachs, un tal Coll d'Anglesola, la dona d'un tal Baltasar Cirerols de Golmés, l'apotecari targarí Francí Cirerols, el pagès targarí Pere Nicolau, el cavaller targarí Macià Farrer. Com podem veure, procedències diverses. Tot sembla indicar que, a començament XVI, en Joan Ponces va anar comprant petites coses escampades, si sortia l'oportunitat, per començar a dotar el seu fill Francí. Això fa ressaltar encara més la potència econòmica d'aquell apotecari.

Posteriorment, en Francí Ponces es va vendre les tres cases i una de les finques. Els compradors foren el notari Miquel Ferrero, el sabater Antoni Guerau i el blanquer Miquel Torradeflor. Les vendes sembla que es van fer en el decenni dels 30; en una consta l'any, 1536; d'una de les cases sabem que encara era d'en Francí Ponces el 1526 ¹⁰.

La carrera política local del notari Francesc és ben important ¹¹. Ja el trobo votant l'any 1514. Ja és conseller (de la mà mitjana) el 1517 (fixeu-vos, en desaparèixer son pare: substitució immediata). Conseller incombustible, es va quedar a les portes de ser paer moltes vegades: la gent del seu quarter (el de St. Antoni) prou el votava majoritàriament, però en l'extracció sortia el rodolí de l'altre prom hom també més votat; això va passar, per ex., el 1527, el 1539, el 1540, el 1541, el 1545. Oïdor de comptes diversos cops, notari de la paeria (1525-31, 1540-41), en Francí no va poder presumir de paer en gaires ocasions: que sapiguem, a 1528-29 (paer 3r), a 1546-47 (paer 2n) i a 1550-51 (paer 2n). En canvi, sovint va ser batlle de la vila (1532-35, 1542-45, 1551-54), càrrec que el degué compensar a bastament. A partir del 1556 en Francesc Ponces desapareix de la vida municipal targarina.

Sembla que en Francesc fou un home de confiança de la noblesa comarcana i que tingué molts contactes amb les classes benestants de la Catalunya central i occidental. Així, per ex., quan l'any 1542 és nomenat batlle, les seves fermances són ben destacades: el senyor de Talavera, el de la

Manresana, un cavaller de Montblanc, un cavaller de Cervera, quatre prohoms de Calaf, tres prohoms de Cervera, un prohom de Solsona i un de Tornabous. Pel que fa a les fermances del 1551, tenim el senyor de la Manresana, el castlà de la Guàrdia ciutadà de Barcelona, dos cavallers de Tàrraga, dos mercaders de Solsona, un mercader de Cervera, quatre prohoms de Vilagrassa i –sembla– un mercader de Lleida ¹².

A en Francesc Ponces el trobem de testimoni en un préstec que fa el capellà targarí Antoni Roig a misser de Menargues, “cavaller y doctor de utroque jure”, de Tàrraga. El préstec –un dels molts que va fer aquest capellà, autèntic especialista a deixar diners– era de “quinze ducats, set doblons y hun seval, tot en hor”, a tornar “dins poch dies”. A més d’en Francí Ponces, foren presents al moment del préstec la muller d’en Menargues i el cunyat d’aquest, el senyor de Sta. Fe ¹³.

Un altra anotació del capellà Roig sobre uns diners prestats també al doctor Francesc de Menargues ens permetrà d’intuir que el notari Francesc Ponces entenia el seu ofici d’una manera una mica elàstica. Misser Francesc de Menargues havia cridat en Ponces per fer testament i el capellà Roig va recordar al nostre notari que el cavaller li devia 16 ducats (19 ll. 4 s., apunta al costat), cosa que també sabien la Sra. Menargues, el fill Tomàs de Menargues i el Sr. Sunyer d’Anglesola. El capellà devia voler que aquest deute constés al testament d’en Francesc de Menargues, però en Ponces “dix que, puix ere cosa clara y que tots ho sabien, que no ho complie posar en testament, maxim entre tant bons amics, y jo li dix que no ho feie be, per que los notaris son obligats en disgregar les coses” ¹⁴. Aquest Sunyer d’Anglesola devia ser membre d’una família de mercaders i notaris d’aquella vila ¹⁵.

Més enllà d’aquestes anècdotes, tenim referències d’actuacions en què el notari Francesc Ponces se’ns apareix com un home enèrgic i, àdhuc, violent. Una forta baralla de notables targarins ocorreguda l’any 1540 ens el mostra amb un protagonisme estel·lar. El dilluns 20 de desembre de 1540 estaven reunits a la casa de misser Menargues el propi misser Menargues, mossèn Llorenç Espígol, Francesc Ponces, notari, i el paer Irluís Moya. El notari Ponces i el paer Moya es van posar a discutir fortament sobre un censal, censal que el Ponces deia que ja havia quitat a l’Espígol, però que la universitat havia decidit depositar a la cort del degà. És obvi que això perjudicava el Ponces, el qual, foll d’ira, en un moment determinat va treure el punyal amb desig d’apunyalar el paer Moya, mentre amenaçava que aniria per totes vies contra la universitat. No sembla que passés res de greu, però el consell general de Tàrraga va ser reunit el mateix dia i hom decidí que el batlle procedís contra el Ponces i que, de moment, aquest fos tancat a la presó, per l’agressió amb punyal contra el paer. Finalment, en Francesc Ponces només va quedar arrestat a casa seva. El 31 de desembre els Vergós, cavallers que residien a Tàrraga, van demanar al consell que li fos alçat l’arrest. Va ser donada la gràcia ¹⁶. Aquest incident ja dóna una pista sobre el caràcter violent de la família (en veurem altres exemples més endavant). Els Ponces s’enfurismaven fàcilment.

Un altre cas puntual ens pot donar una imatge de duresa i, fins i tot, crueltat del nostre notari, en concret en el tema de la delinqüència ciutadana. L’1 d’abril de 1542 es va reunir el consell particular de Tàrraga per dictar sentència contra en Jeroni Pau Granell, matalasser, acusat de furt. El resultat fou: absolució, 11 vots; expulsió de vila i termes per deu anys, 1 vot (Dalmau Sunyer, paer 4rt); tortura, 1 vot (Francesc Ponces, notari). La sentència fou, doncs, absolució ¹⁷, però el nostre home donà escandalosament la nota votant tortura. Quan, poc després, arribi de nou a batlle, els delinqüents de la vila tremolaran.

L’ETAPA D’EN JAUME JERONI, NOTARI I BURGÈS

Molt probablement és el fill petit d’en Francesc. Pels enrenous que mou i el protagonisme que acapara, degué ser un dels targarins més carismàtics, polèmics i ambiciosos del seu temps. La seva personalitat implacable trasllua sempre allí on actua.

A vegades li deien Jaume i, més sovint, Jaume Jeroni, però la seva onomàstica completa hauria pogut ser Jaume Joan Jeroni Ponces i Agramunt. El capellà Antoni Roig parla d'un deute que li té mossèn Jaume Agramunt, prior de Calaf, i de "son nebot mossen Jaume Juhan ponces". En un altre indret torna a parlar d'un deute d'en Jaume Agramunt, prior de Calaf, amb diners prestats "en presència y entervencio de mossen Jaume Jeronim ponces, nebot seu, dins son estudi de mossen ponces en tarega". Finalment, quan anota els préstecs fets al mateix Ponces, ho encapçala amb aquesta frase: "lo compte de mossen Jaume Johan Jeronim ponces, notari de tarrega" ¹⁸.

Al fogatge del 1553 el titular de la casa seguia essent en Francesc, el pare d'en Jaume Jeroni ¹⁹. Com que és l'únic Ponces que hi apareix, deduïm que llavors en Jaume Jeroni vivia amb el seu pare en la mateixa casa.

En Jaume Jeroni es va casar amb una Isabel Joana, probablement en el decenni dels 50. Van tenir, pel cap baix, nou fills, amb un ritme de concepció molt regular. A continuació en dono la llista amb les dates de bateig:

- 31-8-1556: Elionor Antiga Ramona
- 21-8-1558: Jaume Lluís Joan Josep
- 24-11-1560: Francesc Jeroni
- 20-11-1563: Magdalena Margarida
- 23-12-1565: Tomàs Guillem Francesc
- 1-3-1568: Joana Margarida
- 17-10-1570: Miquel Cristòfol
- 4-4-1574: Jerònima
- 17-12-1579: Isabel Esperança

De tots aquests fills, en endavant trobem a la vila convertits en adults i com a personatges importants el fill segon, Jaume, i el fill setè, Cristòfol. Coneixem també el cas d'una filla d'en Jaume Jeroni que va arribar a adulta, una tal Caterina. En efecte, el 8 de setembre de 1605 es casen a Tàrrega en Joan Rois, mestre sabater, vidu, habitant de la vila, i na Caterina Ponces, filla d'en Jaume Jeroni Ponces, vídua d'un tal Roig ²⁰. No hem pogut aclarir quan neix aquesta Caterina. Potser abans del 1556? ¿O potser és alguna de les filles nascudes els anys 1563, 1568 i 1574? (que no tenim amb els noms complets). En concret, sembla que la Caterina Ponces era vídua d'en Pere Roig, pagès; amb ell tingué fills els anys 1594, 1596, 1597, 1600 i 1604. Quant al Joan Rois, sabater, havia estat casat amb una tal Margarida; van tenir un fill a Tàrrega l'any 1594, i prou.

Podria ser també que el fill tercer d'en Jaume Jeroni hagués arribat a adult i hagués actuat a Tàrrega. De fet, tenim referències que l'any 1594 hi havia a Tàrrega un Francesc Ponces, notari ²¹. El nom coincideix amb el del nen nascut l'any 1560. Fins podria tractar-se del nen nascut l'any 1565. En tot cas, aquest Francesc Ponces no destaca de manera patent a Tàrrega. Va morir jove? Va acabar anant a viure a una altra població?

La continuïtat de la nissaga Ponces a Tàrrega no va produir-se pel fill gran Jaume, ni tampoc pel fill segon Francesc, sinó pel fill petit Cristòfol. L'hereu, en Jaume Ponces ("el menor", per diferenciar-lo del seu pare, que també es deia Jaume), només va portar al món un fill, Marc, batejat el 27 d'abril de 1591 i que va poder morir petit. Assassinat aquell mateix 1591, en Jaume Ponces no va poder pas procrear més fills. El 24-IX-1637 trobem a Tàrrega l'òbit de la Sra. Anna Ponces, vídua ²², potser la seva antiga muller. Quant a en Francesc, aquest individu és per a nosaltres un misteri. En definitiva, és en Cristòfol qui manté la casa a Tàrrega.

Però ara centrem-nos en la vida i miracles del Ponces estel·lar, en Jaume Jeroni. Amb la seva ambició i els seus contactes, va convertir la família en una de les capdavanteres de Tàrrega, amb el

títol de “burgesos” ja des dels anys 60 i sempre un gran protagonisme en l'àmbit municipal. D'altra banda, amb els fills que va pujar a adults, la casa semblava tenir garantit un futur francament bo. L'ascensió dels Ponces, però, es va escapar sobtadament a la fi del XVI.

Trobo referències a molts diners manlevats per part del Jaume Jeroni; i tinc només la referència d'un sol prestador, quan podia haver-n'hi altres. En efecte, el capellà Antoni Roig va fer sovintejats préstecs al nostre home, segurament en les dècades centrals de la centúria. Resumits, els préstecs són aquests ²³:

- 16 doblons en or (segons sembla, en Roig diu que equivalen a 9 lliures i 12 sous) “li presti en la entrada de sa cassa prop la sisterna”.
- 12 lliures i 10 sous, prestades “en sa casa sent malalt, les volie per pagar les monges del pedregal, en la cambra del cap de la salla”. Consta que hi va assistir sa mare. La malaltia del Jaume Jeroni potser era en realitat la recuperació de la ferida que, com veurem, li van fer l'any 1562.
- 14 ducats (13 lliures i 16 sous), “quant ana a vich per posar los beneficis de son germa en cap de mossen mora de villagrassa, studiant y creat de sa cassa”. Sembla que en Ponces va prometre un d'aquests beneficis al prevere Roig. Aquest germà de què es parla, ¿era el Joanot, aquell que es va casar amb una barcelonina, que potser va crear aquests beneficis via testament? ¿O era tal vegada un altre germà, que va seguir la carrera eclesiàstica?
- 6 lliures, manlevades l'any 1569 “per pagar los garbes”. Aquest préstec té una anècdota curiosa. En Jaume Jeroni va enviar a buscar-les en Pere Berga, àlies “Lo Soldat”, amb una tassa de plata com a garantia del préstec que anava a fer; el prevere Roig anotà llavors: “digui a dit berga stava admirat de mon compare me tremetes penyores y li digui no la volia y la li tornas y que li portas dites sis liures i les li dans”.
- 4 doblons en or (10 lliures i 12 sous), “quells me manleva en la sua entrada prop la sisterna”.
- 7 lliures i 10 sous “sent malalt en la cambra del cap de la salla qui entre alla cuyna per fer una paga a les monges del pedregal tenie arendat”. Hi va assistir sa mare.
- 4 ducats “quant ana a Vich per a pasar los beneficis de son germa en cap a mosen mora de villagrassa estave en sa casa”.

Honradament, he de dir que estic molt despistat sobre les tres darreres anotacions. Semblen clarament una repetició de les que el prevere Roig ja ha anotat abans, però les quantitats no coincideixen. Podria ser que en Jaume Jeroni li hagués tornat part dels respectius deutes i en Roig anotés la part que encara faltava tornar, tot repetint les circumstàncies en què fou fet el préstec.

També em sembla totalment incoherent l'equivalència que sembla donar el prevere Roig en el primer préstec. 16 doblons no poden ser pas 9 lliures i 12 sous, sinó que han de ser més de 40 lliures.

Per tant, com a mínim en Jaume Jeroni Ponces va agafar prestades al rev. Roig més de 72 lliures en uns pocs anys. La quantitat, per l'època, és respectable. Va necessitar aquests diners per fer front a despeses urgents i en circumstàncies personals feixugues. La capacitat en numerari del nostre home no sembla que fos gaire gran; almenys, a mitjan segle. Però recordem que aleshores, a més de problemes personals, en Jaume Jeroni Ponces estava en ple procés de formació de la seva família, per cert bastant nombrosa, i ja sabem que els fills porten despeses.

Durant la segona meitat del segle XVI la universitat de Tàrraga donava blat i ordi a préstec perquè la gent de la vila poguessin sembrar i alimentar-se. L'any 1577 el notari Jaume Jeroni Ponces hi és present amb 5 mitgeres de forment, que fan un deute de 16 lliures. No és la quantitat més alta, però sí que supera la majoria de casos. A la llista del costat el seu espai és en blanc, fet que suposa que l'any 1578 encara no havia pagat el deute. També va agafar 2 mitgeres d'ordi, que suposen 3

lliures i 4 sous de deute; l'any 1578 tampoc no ho havia pagat. Aquest any 1578, a la primavera, va agafar 3 quarteres de forment, valorades en 4 lliures i 10 sous; en aquell moment era una de les quantitats més altes. A l'octubre d'aquest mateix 1578, però, no consta que hagués agafat gra per sembrar. Tampoc no en va agafar ni el 1579 ni el 1580²⁴.

Així, doncs, intueixo que els anys 50, 60 i 70 no van ser pas fàcils per al Jaume Jeroni Ponces. A les urgències econòmiques i enrenous familiars cal ajuntar-hi la seva activitat pública –sempre destacada– i els embolics en què es va posar. Llavors en Ponces seria bastant jove i potser això explica que no s'hi mirés gaire a l'hora de plantar cara als seus rivals.

Un incident greu de què tenim notícia ocorregué el diumenge 17 de maig de 1556. Estava començant la representació d'una comèdia a Tàrraga i un tal Joanot Feliu estava molt excitat i llançava insults. El paer 1r *Don Francesc* (Pau) de Perellós va voler detenir-lo per evitar un escàndol, però va ser pitjor el remei que la malaltia, car l'única cosa que va aconseguir va ser excitar la gent i provocar un gran avalot. Aquest, per sort, no va acabar el malament que hauria pogut, però poc n'hi va faltar. El Perellós va ser sacsejat i maltractat pel notari Jaume Ponces, per fra Pere, frare del Carme, i per altres. En Jaume Ponces li va acarar l'arcabús i tot. El consell general de la vila, reunit l'endemà, dia 18, va decidir demanar al batlle que procedís contra els culpables de l'agressió al paer; quant al Ponces, el seu cas es portaria fins al virrei i al batlle general²⁵. Els Perellós, sovint veguers, nobles poderosos a escala comarcal, es comportaven a Tàrraga amb un orgull i un protagonisme insofribles. Pel que sembla, alguns elements “rebels” de la vila els la tenien jurada i entre aquests podia haver-hi el nostre notari Jaume Jeroni Ponces, el qual, d'altra banda, aquell 1556 devia ser molt jove, ço que pot explicar que sigui tan impetuós...

Potser degut a la seva precoç participació en el govern municipal i al seu patent desig de protagonisme, en Jaume Jeroni Ponces ràpidament es va fer enemics. En aquells temps turbulents, això era perillós i a punt va estar de costar-li la vida. L'estiu del 1562, segurament a primers de juliol, en Salvador Esplugues donà un cop de daga al notari Jaume Ponces dins l'església parroquial de Tàrraga. El notari, ferit, va treure molta sang. Lògicament, va caler despol·luir espiritualment el violat temple²⁶.

En Jaume Jeroni sempre va tenir molts càrrecs i responsabilitats a Tàrraga. Així, per ex., és mossassà a 1559-60 i a 1589; escrivà de la paeria en una primera fase del 1557 al 1561; racional del 1562 al 1564; batlle de les jurisdiccions del 1563 al 1564; paer 4rt a 1558-59; paer 2n a 1561-62; batlle a 1566-69; paer 3r a 1585-86; un altre cop paer a 1588-89 (i paer 1r); de nou escrivà de la paeria durant els anys 80; el designen síndic de la vila a les Corts del 1585. La seva influència local és patent.

També la seva projecció comarcal. El 7 de febrer de 1577 va tenir lloc a Arbeca una solemne assemblea de veïns per pronunciar-se sobre el projecte de construir un canal de reg amb aigua del Segre, projecte d'irrigació impulsat pel doctor del Reial Consell en Martí Joan Franquesa. Un dels testimonis de l'assemblea va ser el notari de Tàrraga en Jeroni Ponces²⁷.

El 20 de març de 1585, en un consell general, els notables targarins van parlar de la forma com havien de rebre el rei Felip II, que, segons carta del virrei, havia de passar per Tàrraga en la seva visita a Catalunya. Llavors en Jaume Jeroni Ponces era l'escrivà de la paeria i, en fer l'acta del consell, escriví que l'opinió era que el rei seria rebut amb tàlem a “nostra mare la ciutat de Lleyda”. Curiosa expressió de lleidatanisme (en un professional, d'altra banda, molt sobri en la seva feina) que ja vaig analitzar fa temps relacionant-la amb el paper capdavanter que Lleida tenia aleshores a les nostres terres en la lluita contra el bandolerisme²⁸.

Aquest mateix 1585 en Jaume Jeroni Ponces tornà a arribar a paer (en concret, a paer 3r) i llavors fou designat síndic de la universitat per anar a les Corts de Montsó i demanar al rei Felip II la confirmació d'uns privilegis i la concessió d'uns capitols a la vila. El rei així ho concedí, a Binèfar, el 5 de desembre d'aquell any²⁹.

Aquesta participació d'en Ponces a les Corts de Montsó és molt important per fer-nos una idea de les postures polítiques que tenia la vila de Tàrrega sobre la situació de Catalunya i la política de la monarquia. Quan en Ponces va anar a les Corts, el consell de la vila li va donar una llista d' instruccions. Com és lògic, el nostre home va fer un informe de les seves gestions. El seu informe detalla, punt per punt, les decisions del rei, de manera concisa, sense explicar-se en detalls ni anècdotes. El consell va quedar molt content de la seva gestió i, com que en Ponces es queixava que havia tingut "molts treballs, gastos y perills", el paer segon Averó l'ensalçà pels "molts treballs y males nits" passades a les Corts. Li van donar de gratificació fins a 30 lliures ³⁰.

I arribem així al 1589, l'any en què comença el gran enrenou dels Ponces i la tragèdia de la família. El procés és complex i sembla haver-hi implicacions amb lluites de bàndols. La tossudesa i orgull dels Ponces van acabar per complicar la qüestió, però ells podien estar pressionats per interessos polítics i socials molt superiors.

Cal recordar que entre els anys 1586 i 1595 el bandolerisme agafà una inusitada violència a les terres de Lleida, un autèntic paroxisme. Sortien bandolers fins de sota les pedres, tothom semblava implicat d'una manera o altra en el fenomen, les autoritats locals no sabien què fer per lluitar contra aquella plaga. Els bandolers no només assassinaven, robaven a tort i a dret i prenien persones riques com a ostatges per cobrar-ne crescuts rescats, sinó que també participaven en lluites i rivalitats intestines entre llinatges, poblacions i senyories. Sembla que en aquestes comarques molta gent estava compromesa en les bandositats de nyerros i cadells. El mateix rei Felip II sabia que Lleida estava "*dividida en dos parcialidades*" i que la justícia local no funcionava per "*las pasiones y malas voluntades de los que hacen parcialidades y bandos*". L'any 1591, quan el canonge de Barcelona doctor Pere Font, nomenat rector de Tàrrega, era prop de la vila, uns bandolers el van sortir a trobar cortesament per oferir-li els seus serveis i li van preguntar si era nyerro o cadell; poc després, quan només feia mitja hora que era a la rectoria, hi van entrar uns bandolers de l'altra facció a oferir-li idèntics serveis i a fer-li les mateixes preguntes. Bandolers movent-se amb total impunitat, que buscaven la implicació de les persones poderoses com la cosa més natural del món, un panorama delictiu absolutament desolador, una divisió social que amenaçava trencar tota convivència ³¹. I és precisament al bell mig d'aquesta etapa quan es produeix l'afer de la família Ponces. La coincidència no sembla pas que es doni perquè sí.

Les tensions entre targarins van desfermar un seguit d'incidents, que es van complicar amb la psicosi de pesta que en aquell moment hi havia a la vila ³². Sembla que tot començà amb una baralla entre el paer 4rt, Francesc Armingol, i en Jaume Ponces, el fill gran d'en Jaume Jeroni. El dia 11 de juliol de 1589 els prohoms de Tàrrega parlen sobre "algunes noves o descortesies irrogades per mossen Jaume ponces, menor, fill de mossen ponces, notari de la present vila, contre lo paher mestre francesc Armingol sobre la custodia de la universitat y en lo portal de urgellet, del qual es guarda ordinaria dit paher mestre ffrancesc armingol". Perseguit per les autoritats, el Ponces fill s'havia fet escàpol. La prohomenia va decidir que aquell qui l'amagués i no el denunciés en l'espai d'una hora pagaria 50 lliures de multa i seria expulsat, ell i sa família, 60 dies de Tàrrega. Una pena molt gruixuda, que permet intuir una clara animadversió municipal contra els Ponces i llurs amics.

El fugitiu Jaume Ponces no va donar mai satisfacció de la seva baralla amb el paer 4rt Armingol. No sols això, sinó que, a més, a l'agost va tornar a entrar tranquil·lament a la vila, malgrat les mesures de quarantena que hi havia per als qui vénien de fora, per raó de la pesta (mesures que havien afectat, per ex., el propi Jaume Jeroni, pare del fugitiu). En Jaume Ponces va entrar "ab abits de capella" (els Ponces sembla que tenien una aliança amb determinats sectors eclesiàstics de la comarca), raó per la qual la prohomenia va decidir notificar l'afer al degà, perquè fos aquest qui ordenés al Ponces fill de sortir de Tàrrega.

Al setembre, el pare, Jaume Jeroni Ponces, insultà públicament al paer 2n Gabriel Espígol i el tractà de lladre. Reacció fulminant del consell: treu l'ofici de mostassà de vila al Ponces, l'expulsa del consell i el priva de tenir un lloc de privilegi a l'església. Greument humiliat, el nostre home embogí d'ira i de rancúnia; a partir d'aquell moment ja no va parar de maquinari contra les autoritats municipals.

Fou ell qui convencé al capellà Avisanda de presentar enquesta contra el paer Espígol i altres davant el bisbe de Vic, després d'un incident esdevingut a la Plaça Major a final setembre. A l'intent de la universitat d'unir el monestir de Sta. Clara amb el del Carme, es posà pel mig defensant l'única monja que quedava a Sta. Clara (Magdalena Verges) i enredant tot el procés. A final 1589 hi va haver una topada del paer 4rt i un portaler amb el pare guardià de Jesús de Cervera, que volia entrar a Tàrrrega i no el van deixar per la por a la pesta. Els jesuïtes van treure les urpes per l'afer i van dedicar-se a prendre'n testimonis al monestir de la Trinitat d'Anglesola. Qui prenia aquests testimonis era, és clar, el notari Jaume Jeroni Ponces. El consell de Tàrrrega se n'escandalitzà: "lo que v. s. en tot temps ho tindran a memoria per lo que es tant desrespectat a sa propria patria".

A primers de 1590 el consell de Tàrrrega ho tenia molt clar: en Jaume Jeroni Ponces "fa tot lo dany contre la universitat que pot, fentli gastar molts ducats". I la cosa no acabava aquí. A la secreta, en Jaume Jeroni Ponces havia dit que faria matar el paer 1r Gaspar Josep d'Ivorra "y que sino fore estar los portals tanchats per raho del morbo lo aurie executat". Digué també que esperaria que deixés l'ofici i que llavors el mataria.

Finalment, en Jaume Jeroni va caure víctima del seu propi joc. Aquell gener del 1590, i en virtut d'un breu apostòlic, van treure de Tàrrrega la monja clarissa Magdalena Verges per dur-la a Tarragona. Lògicament, en Ponces va aprofitar l'ocasió per presentar requestes contra els paers i contra el degà (el qual actuava com a delegat del nunci). Les requestes les va escriure ell, però les va fer copiar a son gendre Joan de les Cases, maquiavelisme que va acabar d'indignar les autoritats tarragineses. Ara la reacció a aquell nou desafiament d'en Ponces va ser contundent: el degà va fer empresonar-lo i el consell del 21 de gener exclougué a perpetuïtat a ell i a sos successors; si mai algun paer o prohòm proposava que els Ponces hi tornessin, seria depositat del seu càrrec i expulsat del consell també a perpetuïtat, i això anava igualment per a tots els successors d'aquest. Estava clar que qui era amic dels Ponces es convertia automàticament en enemic de la vila. Fins i tot van decidir treure a en Jaume Jeroni l'ofici de procurador dels creditors censalistes.

El 22 de gener la prohòmia del morbo va acusar els Ponces d'haver fet entrar a Tàrrrega, i amb voluntat poc menys que diabòlica, una mula que en Jaume Ponces (el fill) havia llogat per dur sa muller a Barcelona; l'havien feta entrar barrejada enmig de la dula i la sella de la mula els Ponces l'havien guardada a casa seva. Per això era urgent escorcollar cal Ponces i cremar la sella. I així van decidir fer-ho. El mateix 22 de gener li ho van notificar i li van dir que designés alguna persona perquè hi assistís en nom seu. El vell notari respongué amb una bona dosi d'orgull i fins desafiant els seus rivals: "que ell era prompte y aparellat, del modo que esta, pres, ab grillons y ab una cadira, fer se aportar en companyia dels senyors de pahers, y obrir totes les cayxes, scriptures tingue, puys sie en servey de la universitat, que altrament fasen ses merces lo que mes accepte los sie, perque y ha scriptures del duch de cardona, del biscompte de evol y del senyor de bellpuig y altres senyors de cathalunya, y que ses merces no poden fer lo que fan sens autoritat del balle o altre official real, y axi y discent, requerint que de asso sen lleve acte publich"³³. ¿Potser les autoritats de la vila van aprofitar l'excusa de la mula i el morbo per tafanejar els papers d'un notari d'alts contactes? ¿Esperaven tal vegada trobar lligams de personatges poderosos (que, a més, tenien senyories a la comarca) amb alguns afers irregulars? En Ponces s'esvera, vol assistir en persona a l'escorcoll ni que sigui carregat de grillets i en una cadira; té por que li trobin a casa alguna cosa "comprometedora"?

La detenció d'en Jaume Jeroni degué esdevenir un escàndol majúscul i ràpidament el governador de Catalunya va exigir saber de què se l'acusava. El 28 de gener de 1590 a la universitat es curaven en salut: això d'empresonar-lo no havia estat cosa ni del veguer, ni del batlle, ni dels paers, sinó del degà, per una qüestió de jurisdicció eclesiàstica. I el degà havia dit que continuessin tenint-lo empresonat, que ell havia d'anar a Tarragona.

A primers de febrer arribaren lletres de la governació: el veguer havia de treure en Ponces de la presó amb fiances. La prohomenia procurà guanyar temps: enviar de moment un home a Tarragona. L'endemà, la prohomenia donà permís al Ponces fill, sa muller i sos acompanyants per entrar al terme, car ja havien purgat trenta dies fora dels límits municipals (recordem que havien anat a Barcelona al gener).

Finalment, en Jaume Jeroni recuperà la llibertat. Com que volia tornar a entrar al consell i donar una lliçó als seus rivals, va dur la lluita a les altes instàncies polítiques i judicials del país. Això, és clar, era més lent, de manera que no té res d'estrany que durant la primavera i l'estiu del 1590 no es parli més de l'afer; però aquesta devia seguir ben viu, entre altres coses perquè mentrestant es feien gestions també a alt nivell per dur a fi de bé la unió de Sta. Clara al convent del Carme. Curiosament, en la nova paeria el paer 4rt era el gendre d'en Ponces, en Joan de les Cases.

El nostre notari tenia les seves influències. A l'octubre va presentar un document del veguer de Barcelona en què li feia remissió de tots sos greuges. De moment, el consell targarí només va decidir que allò fos estudiat pels advocats de la vila.

Com que a Tàrrega devien fer-se l'orni, en Jaume Jeroni va tornar a protestar a Barcelona i al novembre la governació va citar els paers a declarar davant el governador. En Ponces volia tornar a entrar a la universitat, volia tornar a ser insaculat. El consell va enviar un síndic a Barcelona per guanyar temps una altra vegada.

Tan freturós estava en Jaume Jeroni per tornar a ser insaculat i tan dura es mostrava la universitat a no readmetre'l, que el vell notari va entaular plet formal contra la vila. L'any 1591 va començar amb aquesta nova tensió entre en Jaume Jeroni i un consell que volia servir al peu de la lletra la decisió presa un any enrera contra el notari.

Amb l'arribada de l'estiu, els fets en van tornar a precipitar, i ara tràgicament. El diumenge 28 de juliol de 1591 el veguer de Tàrrega, en Josep Soler, i els cavallers Bernat de Guimerà, Lluís Ortís, senyor de Concabella, el fill de N'Hug de Guimerà i En Jeroni de Peguera eren al pati del Pedregal i llavors "alguns fills de perdicio" van matar el veguer Soler. Al cap d'una estona es van presentar a la vila Bernat de Guimerà i altres cavallers amb molta gent armada. Hi havia perill de matança indiscriminada, "tenim la vila alborotada", escriuen a l'acta. Les autoritats municipals només saberen decidir que escriuriem al virrei i, mentrestant, demanarien al batlle que posés en pau i treva "a les parts sobre la mort del veguer". Com a mínim, passivitat dels prohoms... L'endemà, 29 de juliol, dilluns, decidiren prohibir l'entrada a la vila de persones armades, la qual cosa vol dir que a les hores prèvies ja en degueren entrar moltes, segurament amb set de venjança.

Passaren uns dies, aparentment sense gran cosa a destacar. Sospitós el silenci de les actes. Però al consell del 9 d'agost de 1591 ens assabentem que en Jaume Ponces havia estat assassinat; d'això ja en devia fer dies, perquè aquest dia 9 el consell estudià una súplica de misser Mur, del Reial Consell, que "vol fer regalia a dalguns que se preten auriem sabut en la mort del quondam mossen Jaume Ponces". Però dins els murs de la vila no es podia fer regalia, calia el consentiment de la paeria. A Tàrrega decidiren buscar aquest privilegi i mirar-lo. No tornen a parlar del tema fins el dia 29 d'agost, però aleshores anotaren coses ben interessants a l'acta del consell: "aquell alborot tant gran se subsegui, apres de la mort de nostre veguer mossen Joseph soler, en la mort de mossen jaume ponces"; fins i tot hom va acusar els paers: "tenint intelligentia per alguna persona digne de fe au-

rien regaliats als dits senyors de pahers sens [tenir-ne] culpa”, i, més en concret encara, “sobre la regalia se deye tenien los pahers quant mataren a jaume ponces”. El consell estigué d’acord amb l’actuació dels paers (Jaume Pau Teixidor, Francesc Mir, Rafael Carreres, Pau Soler), no els havien de fer “ninguna cara”, perquè “an fet molt de veres son descarrech y no creuen estiguen regaliats en poch ni en molt”. Potser els paers van col·laborar d’alguna manera en l’assassinat d’en Jaume Ponces?; potser van abstenir-se d’actuar i van deixar fer als qui van dur-lo a terme? Apassionants interrogants.

L’acusació contra els paers tirà endavant. El 8 de setembre de 1591 hom decidí enviar dos prohoms al virrei “per la disculpa dels senyors de pahers”. Curiosament, no hi van els propis interessats. Tenien por de ser detinguts si sortien de Tàrraga?

El 27 d’octubre de 1591 el consell escoltà els informes dels dos prohoms enviats a Barcelona pel tema de la regalia contra els paers. Decidiren continuar “les enbaxades a sa Exa. y regia cort per la disculpa dels senyors pahers”.

I llavors s’acaba el volum municipal. La manca de documentació dels següents anys ens impedeix –almenys, de moment– saber com acabà aquell afer i quins avatars futurs tingué la vida d’en Jaume Jeroni.

Resulta curiós de constatar que el paer 4rt de Tàrraga aquell 1591 tenia el mateix cognom que el veguer assassinat. A més, el paer 1r, Jaume Pau Teixidor, era un dels capdavanter comarcals en la lluita contra el bandolerisme. També ho eren els cavallers que van ser testimonis de l’assassinat del veguer al pati del Pedregal: en concret, Bernat de Guimerà, senyor de Montclar, i Lluís Ortís, senyor de Concabella, s’havien destacat en la lluita contra les quadrilles del batlle d’Alòs, del bàndol dels nyerros. Aquest famós bandoler, segons en Lladonosa, anava “contra els petits senyors locals residents a Lleida, (...), Tàrraga o Cervera”³⁴. I tindria, lògicament, partidaris en aquestes poblacions. Se m’acut la següent hipòtesi: en Jaume Jeroni Ponces, que sembla que de primer era partidari de la lluita contra el bandolerisme (recordeu l’expressió del 1585), ¿canvià potser d’actitud en veure la humiliació a què el sotmetien les autoritats de Tàrraga i es passà llavors als nyerros per despit i ànsies de venjança? ¿O bé es va veure arrossegat per la impetuositat i arrauxament del seu fill gran Jaume? (que hauria pogut simpatitzar amb una facció i, d’aquesta manera, hauria girat la classe alta de Tàrraga contra la família). Fos com fos, els esdeveniments, que es van precipitar, van portar aquelles tensions locals cap a un tràgic desenllaç.

L’ETAPA D’EN CRISTÒFOL PONCES

Manté el protagonisme públic habitual en els Ponces, però d’una manera molt més calmada i conformista. L’odi i les violències sembla que han quedat enrera.

En Cristòfol va ser batejat el 17-10-1570 i té l’òbit el 30-4-1638. Per tant, hauria mort amb 67 anys. La seva vídua, Mariagna Espígol, té l’òbit el 19-VIII-1638³⁵. L’òbit d’un altre Cristòfol Ponces és el 31-X-1651³⁶; és segurament el fill petit d’aquest matrimoni; no en tenim el bateig per buit documental, però el 28-VI-1620 confirmen a Tàrraga en Cristòfol Joan Francesc, fill d’en Cristòfol Ponces, burgès³⁷. És probable, doncs, que sigui aquest l’individu que mor l’any 1651 i tot sembla indicar que fou l’últim Ponces de Tàrraga.

La tragèdia familiar es va abatre sobre aquests burgesos durant la tercera dècada del segle XVII. El fill gran d’en Cristòfol i la Mariagna, en Josep Ponces i Espígol, batejat el 5-X-1603, es va casar l’11-II-24 amb Dorotea Gardiola i Miquel, filla d’un mercader de Tàrraga, ja difunt. En Josep, magnífic burgès, tenia 20 anys en casar-se; la núvia, 17. Encara no tres mesos després del casament, en Josep moria (òbit del 4-V-1624). La seva jove vídua Dorotea es va tornar a casar el 8-IX-1627 amb un notari, Vicenç Riera³⁸.

En Cristòfol fou una figura pública molt important en el primer terç de segle XVII. Òbviament, sempre va ser un dels prohoms del consell targarí. Tingué diversos càrrecs i, sobretot, un paper preponderant en celebracions festives. Va ser paer (per ex., el 1607-08, el 1634-35; cal remarcar que del 1613 al 1626 no va poder concórrer mai a l'extracció de paers "per ser debitor en Rational"); va ser racional (1636-38); batlle de les jurisdiccions (el 1606, el 1616); mostassà, tant forani com de vila (el 1604, el 1608); síndic de la universitat (el 1615, el 1626)³⁹. El 29 d'abril de 1616 va fer de distribuïdor de les processons dels pobles que havien acudit a Tàrraga en la treta de les Santes Espines⁴⁰. Aquest mateix 1616 fou triat lloctinent de la unió feta per Tàrraga per anar contra els bandolers (que lluny quedava el 1591...) El 1618 participà a les festes carnavalesques de la sortija, un estrambòtic i pintoresc certamen cavalleresc, juntament amb diversos nobles i personatges destacats; el nostre home, vestit amb barret de plomes, tela brillant amb uns grossos botons d'or, el cavall força guarnit, no presentà divisa i el seu lema fou: "*Pues alcanso lo que quiero, ni traygo empressa ni muero*"⁴¹. El juny del 1619 tornà a fer-se veure en un certamen públic; amb una quadrilla formada per ell, pel notari Mateu Corcó, pel mercader Lluís Carreres i pel notari Francesc Dionís, participà en les festes a honor de Nostra Senyora de la Concepció celebrades a Tàrraga, les quals també incloïen competicions cavalleresques. La desfilada i competició d'aquesta quadrilla van ser lluidíssimes: "isqueren tant richament posats ques judicave costave la divisa molts ducats, nos pot exagerar lo que paregue de be y de richa. Corregueren tots les tres llanses ab molta velocitat y descarregaren tants grans colps sobre lo astaferm que vingue a poch nol fessen saltar del lloch dont stave, per lo quels donaren molts guants de olor y quiscu los presenta a la dama li aparegue". La d'en Cristòfol fou una de les quatre quadrilles que participaren aquell dia en aquell espectacle, formades totes per personatges de la vila que no eren nobles⁴².

Si convenia millorar la vila, sempre es podia comptar amb la col·laboració del nostre prohom. L'any 1621 o abans, en Cristòfol Ponces, burgès, vengué un pati al bisbe de Solsona En Joan Alvaro per fer un convent de caputxines a Tàrraga, convent que finalment no es faria. El preu fou de 100 lliures. El pati era al carrer dit antigament dels Jueus i no era ben bé un pati, sinó que tenia restes de bones parets i una capella a mig fer⁴³.

En Cristòfol Ponces i la Mariagna Espígol tenien casa amb corral al carrer d'Agoders. En testament fet l'11 d'agost de 1638, la vídua Mariagna instituí hereva universal de tots sos béns, inclosa la casa esmentada, a la comunitat de preveres de Tàrraga⁴⁴. No va deixar res, sembla, a la seva antiga nora Dorotea Guardiola; com que aquesta s'havia casat amb el notari guissonenc Vicenç Riera, presumiblement llavors va perdre tots els drets a la successió dels Ponces.

Ara bé, i en Cristòfol, el fill petit de la Mariagna? Es tracta d'un individu fosc, que no ressur, del qual no tinc ni constància que s'hagués casat. Intueixo que tal vegada li passava quelcom o bé tenia una situació especial. Podria ser que sa mare hagués fet el testament deixant-li-ho tot, però amb una clàusula que preveïés que, si aquell jove moria sense fills, aleshores fos la comunitat de preveres de la vila l'hereva universal. Pot reforçar aquesta hipòtesi el fet que la comunitat no es venguí la casa del carrer d'Agoders abans de la mort d'en Cristòfol, sinó després, i justament uns mesos després d'haver traspassat aquest darrer Ponces.

Malgrat que no tingués cap mena de protagonisme a la Tàrraga dels anys 40, el Cristòfol menor devia viure normalment a la vila. Així, el 7 de maig de 1644 arribà a Tàrraga en Jaume Ferran, inquisidor general i visitador del St. Ofici a Catalunya. Doncs bé, en Cristòfol Ponces el va hostatjar a casa seva. Tres o quatre dies abans d'arribar, l'inquisidor "envia a dir als Srs. pahers que li tinguessin posada y que siu deien a mo. christofol Ponces sa senioria [l'inquisidor] la acceptarie y mo. Ponces lo rebríe en sa casa". La paeria no veia clar que tingués l'obligació d'hostatjar-lo, però, per evitar més problemes enmig d'una guerra com la que es trabaven, "ab orde de una promenia se demana per part de la vila al dit mo. Ponces que, com ja sa sa. ho tenie disposat, se feu conforme havie

dit". De fet, no hi ha cap acta de la prohomenia en què s'acordà demanar al jove Ponces que hostatgés l'inquisidor. Només tenim una prohomenia del 8 de maig de 1644 en què els targarins acordaren lliurar-li un pres posat a les presons de la vila i que la Inquisició reclamava⁴⁵.

Amb la mort del Cristòfol menor l'any 1651, s'acaben els Ponces de Tàrrega. En el futur el cognom desapareix de la vila i ja hem vist com els béns de la casa passen a la comunitat de preveres de la vila, que de seguida s'ho ven. Ara bé, un misteriós individu apareix l'any 1655 i ve a complicar un panorama que resultava prou clar. El 24 de febrer de 1655 el consell particular de Tàrrega fa la insaculació per a la propera renovació municipal, tot cobrint els buits que s'han produït. A la tercera bossa falta en Silvestre Pujol, que ha mort; "en son lloch entra mo. Pau Ponçes", anoten⁴⁶.

Qui era aquest Pau Ponces? Terrible incògnita. Els registres parroquials no recullen res sobre ell. Al cens del 1653 no apareix. Entre els anys 1655 i 1670 falta el corresponent llibre de consells, però del 1670 enllà no hi ha cap referència a cap Pau Ponces. Sembla només un forà que resideix una curta temporada a Tàrrega. Potser era un descendent del germà del Jaume Jeroni? O potser un descendent del fill segon d'aquest, en Francesc?

A Guissona hi hagué una nissaga de notaris Ponces en aquesta època, amb noms com Pau i Cristòfol. La coincidència de l'onomàstica és ressenyable. A partir del 1654 actua en Pau Ponces, que l'any 1659 va iniciar un capbreu per a l'abadessa de Vallbona⁴⁷. És aquest el mateix individu que trobem temporalment a Tàrrega l'any 1655?

1. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1446-1451*, ff. 118-119.

2. AHCT, f.m.T., llibres de consells dels anys 1463-1510.

3. SARRET, Lluís, *Privilegis de Tàrrega*, edició facsímil del 1982, pp. 411-415.

4. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1480-1490*, foli 99v.

5. Sarret, *op. cit.*, pp. 426 ss.

6. AHCT, f.m.T., *Llibre de veïnatges (1433-1518)*, ff. 112v-113.

7. AHCT, f.m.T., *Llibre d'estimes del quarter de Stes. Creus*, ff. 38-42v.

8. AHCT, f.m.T., *Llibre d'estimes del quarter de Sta. Maria*, ff. 117-121v. Sobre el call de la vila i, en general, la història dels jueus targarins, podeu consultar el meu treball *Breu aproximació als jueus de la Tàrrega medieval*, Tàrrega, A.G. Camps, 1987.

9. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1538-1557*, foli 209.

10. AHCT, f.m.T., *Llibre d'estimes del quarter de St. Antoni*, ff. 197-198 i 129. *Llibre d'estimes del quarter de Stes. Creus*, foli 161. *Llibre d'estimes del quarter de Sta. Maria*, foli 13v.

11. AHCT, f.m.T., llibres de consells de la primera meitat del segle XVI.

12. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1538-1557*, foli 95 i foli sense numerar.

13. Arxiu Parroquial Tàrrega, *Llibre de comptes d'Antoni Roig*, foli 12. Tants préstecs feia aquest capellà, que els havia d'anotar acuradament en un quadern. A la tapa hi ha aquest títol: *Capbreus de alguns Beneficis de Tàrrega. 1534*; aquest títol no ha d'enganyar sobre l'autèntic contingut del llibretó. No consta la data de l'afer anotat.

14. *Ibid.* foli 7v. No consta la data.

15. El 22-VI-1499 es va fer veí de Tàrraga per a un període de 9 anys en Bernat Sunyer, mercader d'Anglesola però que ja vivia a Tàrraga. AHCT, f.m.T., *Llibre de veïnatges (1433-1518)*, foli 132. Sigui com sigui, aquest Bernat Sunyer durant els primers anys del segle XVI el trobem a Anglesola, on és un dels prohoms més destacats. L'any 1511 l'escullen jurat. El 1524 és batlle d'Anglesola un Pere Sunyer, un altre Pere Sunyer (menor) és conseller, i en Bernat Sunyer, també conseller, és notari. El 1542 trobem a Anglesola en Pau Sunyer, potser l'individu citat pel capellà Antoni Roig. ESPINAGOSA, Jaume / GONZALVO, Gener / PLANES, Josep M. / PONT, Albert, *Anglesola, segles XVI al XX, segons el manuscrit de Josep Mestres*, Lleida, Diputació, col. "Viles i ciutats", 1, 1988, pp. 142-143, 145, 148, 150-151, 154, 157-158, 168.
16. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1538-1557*, ff. 46v.-47v. En Lluís Moya era mercader.
17. *Ibid.*, ff. 74-75.
18. APT, *Llibre de comptes d'Antoni Roig*, ff. 2, 3v. i 10.
19. IGLÉSIES, Josep, *El fogatge de 1553. Estudi i transcripció*, Barcelona, F.S.V.C., 1979, volum 2, pàg. 375.
20. APT, *Llibre de casaments-òbits-confirmacions*, foli 2v.
21. LLADONOSA, Josep, *La Fuliola. Nou segles d'història (1080-1980)*, Lleida, Ajuntament de la Fuliola, 1980, pàg. 150.
22. APT, *Llibre de casaments-òbits-confirmacions*, foli 79v.
23. APT, volumet citat, ff. 2 i 13v.
24. APT, *Deutes de la vila del any 1577 y 1578 de blat tant per a sembrar com per a menjar*, ff. 19v.-20, 30v.-31 i 52v. Una mitgera de blat equivalia a dues quarteres. Una quartera de blat eren uns 55 kg aproximadament; i d'ordi, uns 46 kg aproximadament.
25. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1538-1557*, foli 380.
26. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1556-1567*, ff. 38-39 de la segona part.
27. Document transcrit per Ramon QUINTANA a *La sequera al Pla d'Urgell, ses repercussions a la vila d'Arbeca i treballs per remeiar-la*, Lleida, I.E.I., 1973, separata d'Ilerda, XXXIV, pàg. 319.
28. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1582-1591*, ff. 80v.-81, i el meu article "Entre dues ciutats", *L'Imprès*, núm. 16, maig del 1985, pp. 36-39.
29. Sarret, *op. cit.*, pp. 468-469.
30. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1582-1591*, ff. 108-114.
31. La gravetat del fenomen del bandolerisme a l'Urgell i la Segarra s'allargà a les dues primeres dècades del segle XVII. LLADONOSA, Josep, *El bandolerisme a la Catalunya occidental (1473-1616)*, Barcelona, Rafael Dalmau, col. "E. Hist.", 164, 1972, pp. 37-60. SALES, Núria, *Senyors bandolers, miquelets i botiflers*, Barcelona, Empúries, 1984, pàg. 20. SALRACH, Josep M. / DURAN, Eulàlia, *Història dels Països Catalans. Dels orígens a 1714*, vol. 2, Barcelona, EDHASA, 1981, pp. 1.062-64 i 1.091-94. LLOBET, Josep M., *La "Taula de Canvi" de Cervera y su entorno socio-económico (1599-1715)*, Lleida, I.E.I., 1985, pp. 64-68.
32. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1582-1591*, ff. 225v.-296.
33. AHCT, f.m.T., *De instrumentis*, foli 94-94v.
34. *El bandolerisme...*, pàg. 48.
35. APT, *Llibre de casaments-òbits-confirmacions*, ff. 82 i 83.
36. APT, *Llibre d'òbits 1605-1730*, foli 48v.
37. *Ibid.*, foli 6v. A l'inici, aquest volum d'òbits té també algunes confirmacions.
38. APT, *Llibre de casaments-òbits-confirmacions*, ff. 24, 38v. i 54. El notari Vicenç Riera era natural de Guissona i s'havia instal·lat a Tàrraga. Aquest matrimoni va donar almenys dues filles, que van realitzar també bons casaments: la pubilla, Dorotea Riera i Guardiola, amb Baltasar Terés, pagès i negociant; i la cabalera, Josepa Riera i Guardiola, amb Tomàs Borràs, pagès i mercader del carrer del Carme. Podeu veure el meu article "Els Borràs de

Tàrrega (ss. XVII-XVIII)", *Urtx*, núm. 3, pàg.174. El notari Vicenç Riera té l'òbit el 24-IX-1645 i la Dorotea Guardiola, el 15-I-1647. APT, *Llibre d'òbits 1605-1730*, ff. 42-43v.

39. AHCT, f.m.T., diversos llibres de consells de la primera meitat del s. XVII.
40. BERGA, R. / MAYMÓ, F., *Notes històriques sobre les Santes Espines de Tàrrega*, Tàrrega, 1965, pàg. 140.
41. Descripció del notari Pere Llorenç Rabassa transcrita per R.B.R. a "Diversiones de otro tiempo", *Nueva Tárrega*, núms. 228-229, 16 i 23 d'octubre de 1948.
42. Una altra descripció del mateix notari Pere Llorenç Rabassa, transcrita també per R.B.R. a la revista local durant la postguerra: "Fiestas de antaño (14-15-16 junio 1619)", *Nueva Tárrega*, números 233, 234, 235 i 238, 20 de novembre - 24 de desembre de 1948. El notari Pere Llorenç Rabassa fou un excel·lent cronista de la història local de Tàrrega en les primeres dècades del segle XVII.
43. AHCT, f.m.T., *Llibre de Cerimònies, 1618-1666*, foli 42-42v. Reproduït a Segarra, *Història de Tàrrega...*, II, pàg. 99. Recordem que a l'inici del segle XVI els Ponces tenien molt patrimoni a la zona de l'antic call jueu.
44. LLOBET, Josep M., "Notícies del carrer Agoders de Tàrrega segons tres capbreus del segle XVIII", *Recerques Terres de Ponent*, núm. VIII, pp. 32-33 i 46-47. Aquesta casa amb corral després fou dels Borràs ciutadans honrats, que la van comprar a la comunitat de preveres de Tàrrega l'any 1652.
45. AHCT, f.m.T., *Llibre de Cerimònies 1618-1666*, foli 135-135v. *Llibre de Consells 1643-1655*, foli 55-55v.
46. AHCT, f.m.T., *Llibre de Consells 1643-1655*, full volander numerat com a foli 360.
47. PIQUER, Josep Joan, *Abaciologi de Vallbona (1153-1990)*, Vallbona de les Monges, F.H.A. Roger de Belfort, 1990, 2a edició, pàg. 245.